

Ники и Барс Снимка: © Богдан Боев / Niki and Bars Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Вече няколко години специално обученото куче Барс и неговия водач Николай Терзиев от БДЗП помагат за опазването на лешоядите в Източните Родопи и не само. Те са част от първия и единствен в страната екип за борба с отровите. Огромните щети, които може да нанесе на природата и човека използването на отрови, е причината в рамките на LIFE проект “Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите” да бъдат застъпени дейности за борба с незаконното поставяне на отровни примамки.

For several years now the specially trained dog Bars and his handler Nikolay Terziev from BSPB have been protecting the vultures in the Rhodope Mountains and beyond. They are part of the first and only Anti-poison dog unit in Bulgaria. The use of poison and poisoned baits can cause enormous harm to nature and humans. Therefore, in order to avoid poisoning incidents, activities aiming at preventing the illegal disposal of poisonous baits are carried out within the LIFE project „Conservation of black and griffon vultures in the Rhodope Mountains“.

Черен лешояд Снимка: © Светослав Спасов /БДЗП/ **Black Vulture** Image: © Svetoslav Spasov/BSPB

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

В миналото черният лешояд е бил често срещан на Балканите. Днес гнезди само в стара изголистна гора в Националния парк Дадя, в гръцката част на Родопите. Гнездото му, разположено на върха на короната на дърво, достига до 2 м. в диаметър и 1 м. височина. За да бъдат привлечени отново на територията на България, от няколко години в българската част на Родопите се изграждат изкуствени гнезда по техен вкус. Вече 15 гнезда очакват своите обитатели.

In the past, black vulture was a common species in the Balkans. Today, the species breed only in an old coniferous forest in Dadia National Park in Greece. They build their nests on the top of the tree crown; the nest is impressive: 2 m. in width and 1 m. in height. Artificial nests are placed on trees in the Bulgarian part of the Eastern Rhodopes in an attempt to attract breeding pairs and thus expand the population. 15 nests are already waiting for their inhabitants.

Белоглав лешояд Снимка: © Боздан Боев / Griffon Culture Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Лешоядите не нападат домашни и диви животни: хранят се единствено с трупове на умрели животни. Известни още като „санитарите на природата“, те са способни само за броени часове да се справят ефективно дори с трупа на едро животно. По този начин лешоядите предотвратяват разпространението на различни болести сред домашните, дивите животни и хората.

Vultures do not attack domestic or wild animals, they feed entirely on carrion. Known as “nature’s health officers”, they are able to clear out even large animal carcasses within a few hours after its discovery. Thus they prevent the spread of diseases among domestic and wild animals, and among humans too.

Белоглав лешояд Снимка: © Богдан Боев / Griffon Vulture Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Главата и шията на белоглавия лешояд са голи. Това пречи на бактериите и на другите паразити в трупове на животни да се задържат в перата и да причинят инфекции. Приспособлението помага на птиците да запазят здравето си около храна, която лесно може да се окаже опасна за другите животни.

The head and the neck of the Griffon Vulture are bare; thus when the birds feed on carcasses, bacteria and other parasites cannot attach themselves to their feathers and cause infections. The adaptation keeps the birds healthy regardless of a diet that could easily prove harmful to other animals.

Зубър Снимка: © Богдан Боев / **European Bison** Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Зубърът, известен още като европейски бизон, е най-едромото тревопасно животно в Европа. Изчезнал напълно от дивата природа в началото на 20-и век, в резултат на много усилия зубърът постепенно отново заема своето място в отворените горски екосистеми, превръщайки се в символ на завръщането на дивата природа на Стария континент. През 2013 г. малка група зубри са заселени в Защитена зона „Студен Кладенец“, а през 2019 г. животните са освободени в дивата природа на Източни Родопи.

The wisent, or European bison, is the largest herbivore in Europe and plays a key role for the preservation of the open forest habitats. Once widespread across Europe, including the Balkans, wild European bison were driven to extinction in the early 20th century by hunting and habitat loss. After a large-scale breeding and reintroduction programme wild populations of European bison were re-established in Europe becoming one of the symbols of the rewilding efforts. In 2013 “Studen Kladenets” Protected Area welcomed one small herd of animals that were released into the Rhodopean wilderness in 2019.

Елен лопатар Снимка: © Богдан Боев / Fallow deer Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Една от най-впечатляващите и отличителни черти на елена лопатар са рога. Само мъжките развиват рога, които започват да растат пролетта и се сменят всяка година. Старите пагат през зимата след приключването на размножителния сезон. Докато еленовият рог нараства, той е покрит с кожа, изградена от множество кръвоносни съдове. Покритието осигурява храна и хранителни вещества към нарастващата кост. В края на лятото, след достигането на пълния размер на костта, кадифето изсъхва и пада. Тази мъртва костна структура е зрял рог.

One of the most impressive and distinguishing features of the red deer are the antlers. The males develop antlers in the spring and once the breeding season is over, a drop in circulating testosterone leads to the antlers being cast and the cycle begins again. As the deer antler grows, they are covered by a hairy skin called velvet carrying the nerves and blood vessels that feed the rapidly growing bone. In the late summer, after reaching the full bone size, the velvet dries and falls. This dead bone structure is a mature antler.

Женски и мъжки благороден елен Снимка: © Боздан Боев / Red deer - stag and hind Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

През размножителния период (или т.нар. сватбуване) елените стават изключително активни и променят поведението си. В името на бъдещото си потомство, мъжките се съревновават яростно за вниманието на женските. Мъжките елени водят боеве, но нараняванията са рядкост. Боевете включват ритуално блъскане с рога, които следват установени правила. По време на сватбуването мъжките губят около 20% от теглото си.

During the breeding period, or the rut, the stags become extremely active and change their behavior. To ensure the secession of their genes and offsprings, the male animals compete fiercely for the attention of females, or the hinds. Rutting rituals include fighting, chasing, roaring which follow established rules but serious injuries are rare. During the breeding season the stags lose about 20% of their weight.

Елен лопатар Снимка: © Щафан Вудщранг / Fallow deer Image: © Staffan Widstrand / Rewilding Europe

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

В Източните Родопи от години се работи за възстановяването на елена лопатар и на благородния елен. До този момент са разселени над 400 елена лопатари и 50 благородни елена. Увеличаването на числеността на дивите тревопасни допринася за мозаечната структура на местообитанията и за поддържането на популациите на лешоядите. На част от животните са поставени и специални предаватели, които ни помагат да научим повече за разпространението, движенията, любимите места за почивка и хранене и заплахите за елените в Източните Родопи.

Efforts for the reintroduction and restocking of fallow and red deer populations in the Eastern Rhodopes have been ongoing for years. As a result 400 fallow deer and more than 50 red deer have been released in the wild. The increased number of wild herbivores contributes to the mosaic structure of the habitat and it supports the vulture population in the area. Part of the animals are also equipped with special transmitters that will help us learn more about the spread, movements, potential threats, favorite places to rest and feed in the Eastern Rhodopes.

Белоглав лешояд Снимка: © Богдан Боев / Griffon Vulture Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Благодарение на новите технологии вече можем да надникнем в живота на величествените лешояди. До този момент общо 31 белоглави и 27 черни лешояди са снабдени с предаватели. Те разкриват точното местоположение на птиците и ни позволяват да летим заедно с тях над близки и далечни земи в реално време. Саудитска Арабия се очертава като една от най-предпочитаните дестинации за младите белоглави лешояди от Източните Родопи. Друг белоглав лешояд на име Кая избра да пътешества до Израел и Сирия.

Modern technology gives us a peek at the life of the majestic lords of the sky. So far 31 griffon and 27 black vultures have been fitted with transmitters and already provide interesting and useful data. The device allows us to follow them virtually on their travels. Saudi Arabia appears to be a popular travel destination for the juvenile griffon vultures of the Rhodope Mountains rewilding area in Bulgaria, with 3 juvenile birds reaching the country. Another Griffon vulture named Kaya chose to travel to Israel and Syria.

Двурогата пчелица Снимка: © Щафан Вудщранг / Woodcock orchid Image: © Staffan Widstrand / Rewilding Europe

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Природата често ни изумява с красотата, изобретателността и практичността си. Двурогата пчелица е защитен в България вид орхидея; цветето на снимката е в компанията на бели овощни пеперуди, които пък са често срещан вид. Красивият цвят на пчелицата доставя радост на ценителите на хубавите цветя и любителите на фотографията, но има и съвсем практична цел: той наподобява пчела, за да заблуди и привлече мъжките пчели, които да опрашат растението.

Nature often amazes with the combination of beauty, ingenuity and practicality. The woodcock orchid is a protected species in Bulgaria; on the picture it is being tended by Black-veined Whites, a common species of butterfly here. The beautiful flowers of the orchid are highly praised by plant lovers and photographers but their goal is quite practical: the species relies on sexual deception for its pollination; the flowers resemble female bees and even mimic the scent of receptive females. Male bees are fooled and try to mate with the flower, pollinating the orchid.

Белоглав лешояд и лисица Снимка: © Пламен Добрев / **Griffon vulture and Fox** Image: © Plamen Dobrev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Лешоядите се характеризират с изключително висока стомашна киселинност, която неутрализира микроорганизмите в труповите на животните, с които се хранят. Смята се, че те са сред животните с най-здрав стомах в животинското царство. Стомашната им киселина е толкова силна, че може да разложи кости и дори метал.

Highly acidic stomachs are typical for all vultures; the acids help neutralize potentially dangerous microorganisms in the carrion that the birds feed on. Vultures are thought to have some of the most efficient stomachs of all animals on the planet. Their stomach acid is so strong that it can dissolve bones and even metal.

Тарпани Снимка: © Иво Данчев / Tarpan Image: © Ivo-Danchev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Допреди няколко хиляди години в Европа – включително и в България – се срещали диви коне. През 2011 г. фенотипна възстановка на европейския див кон (тарпан) бе върнат в дивата природа на Източните Родопи и в момента в района има над 70 животни. Ролята им е същата като преди хиляди години – заедно с останалите тревопасни те поддържат естествените екосистеми, опазвайки дивата растителност.

Several thousand years ago wild horses roamed free across Europe, including Bulgaria. In 2011 the European wild horse (tarpan) was released back into the wild in the Eastern Rhodope Mountains; at present more than 70 animals roam in the wild. Their role in the local ecosystems is the same as it was millennia ago: by grazing they maintain the natural ecosystems together with the other herbivores in the rewilding area.

Египетски лешояд Снимка: © Богдан Боев / Egyptian vulture Image: © Bogdan Boev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

В миналото в Родопите се срещали и четирите вида европейски лешояди: белоглав, черен, египетски и брадат. В резултат на човешките дейности брадатият и черният са изчезнали като гнездящи от страната, а египетският е все по-рядък. Египетският лешояд е най-гребният от четирите вида и е световно застрашен вид.

In the past all four species of vultures in Europe could be found in Bulgaria: Griffon, Black, Egyptian and Bearded. As a result of the impact of human activities the Bearded and Black vultures are now extinct as breeding species in Bulgaria; the Griffon and Egyptian vultures still breed in the Eastern Rhodopes but they are quite rare. The Egyptian Vulture is the smallest of the four vultures and is globally endangered.

Зубър Снимка: © Стефан Стефанов / **European Bison** Image: © Stefan Stefanov

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Европейските едри тревопасни като зубрите, лопатарите, благородните елени, дивите коне поддържат мозайката от открити площи, храсти и гори чрез природосъобразно пашуване. Затова и ключова част от работата на екипа на По-диви Родопи е връщането на дивите тревопасни животни. Това е най-ефективният начин да се създаде естествена екосистема със сложни хранителни вериги и да се опази богатото биоразнообразие на Източни Родопи.

Fallow and red deer, wild horses and bison are naturally occurring European herbivores that support open and mosaic areas through natural grazing. Therefore, a key part of the Rewilding Rhodopes team is the return (or reintroduction) of herbivorous animals, thus creating a natural ecosystem with complex food chains.

Вълк Снимка: © Пламен Добрев / Wolf Image: © Plamen Dobrev

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.

Екологичната мрежа от защитени зони Натура 2000 заема централно място в политиката на Европейския съюз за опазване на природата и биологичното разнообразие. Тя обхваща територии на целия континент с цел да гарантира запазването на най-ценните и застрашени от изчезване видове, както и обитаваните от тях места. България е една от най-богатите на биологично разнообразие държави в Европа и трета по относителна площ на Натура 2000 след Словения и Хърватия. Мрежата покрива 34% от територията на страната ни.

The network of nature protection areas Natura 2000 is the centre-piece of the European Union's nature and biodiversity policy. The network comprises territories across the continent; its objectives are to guarantee the preservation of the most valuable and threatened species and their habitats. Bulgaria's biological diversity is one of the richest in Europe. The ecological network Natura 2000 covers 34% of the country's territory, placing it on third place in Europe after Slovenia and Croatia.

LORDS OF THE RHODOPEAN SKIES

ОПАЗВАНЕ НА ЧЕРНИЯ И БЕЛОГЛАВИЯ ЛЕШОЯД

ВЛАСТЕЛИНИТЕ НА РОДОПИТЕ

The Rhodope Mountains is one of Europe's biodiversity hotspot. Large part of the eastern range is included in Europe's network of protected areas, Natura 2000. The exhibition presents the wildlife in one of the last surviving wilderness areas in Europe. Rhodope Mountains are also the last Bulgarian stronghold of the Black and the Griffon vultures – the protagonists of the LIFE project "Conservation of Black and Griffon Vultures in the Rhodope Mountains".

Родопите са същинска съкровищница на биоразнообразието, като голяма част от източния им дял е включена в европейската екологична мрежа от защитени зони Натура 2000. Изложбата представя дивата природа именно в него: едно от последните запазени девствени кътчета на Европа. Източните Родопи са и последното в България убежище за черните и белоглавите лешояди, към които е насочен проектът по програма LIFE „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“.

Снимка: © Пилар Олива-Вугал / Image: © Pilar Oliva-Vidal

www.life-vultures.com

Проектът „Опазване на черните и белоглавите лешояди в Родопите“ (LIFE14 NAT / NL / 000901) е финансиран по програма LIFE на Европейския съюз. The project „Conservation of black and griffon vultures in the cross-border Rhodope Mountains“ (LIFE14 NAT/NL/000901) is funded by the LIFE Programme of the European Union.